

Cezhraničná spolupráca a pridaná hodnota EÚ v oblasti neprenosných chorôb (NCH)

Zhrnutie spoločného vyhlásenia
Joint Action CHRODIS-PLUS¹

Október 2020

¹Consensus Statement constitutes Deliverable 4.2 of JA-CHRODIS PLUS and aims to analyse the JA CHRODIS (2014-2017) and JA CHRODIS-PLUS (2017-2020) experiences and lessons learnt in terms of integration in national policies and sustainability. The aim was to reach consensus (a “Consensus Statement”) concerning the EU added value of cross-country collaboration in the field of health promotion and prevention and management of chronic diseases beyond the project. It also contributes to understanding current NCDs strategies and implementation routes, particularly to reach EU citizens across the life-course in the places where they live, work, study and grow, with the ultimate goal to improve health and wellbeing for all.

Prečo konať v oblasti prevencie a manažmentu neprenosných chorôb?

Neprenosné choroby (NCH) - vrátane kardiovaskulárnych chorôb, rakoviny, cukrovky a chronických ochorení dýchacích ciest - sú hlavnou príčinou zaťaženia zdravotnej a sociálnej starostlivosti v celej Európskej únii (EÚ) (2, 3). Multimorbidita, spoločný výskyt viacerých chronických chorôb u jedného jedinca, sa zvyšuje a v európskom regióne postihuje vyše 60% ľudí starších ako 65 rokov (4). NCH a multimorbidita súvisia s mnohými negatívnymi zdravotnými a sociálnymi následkami, vrátane predčasnej úmrtnosti, zdravotného postihnutia a zníženej kvality života. Liečba a manažment multimorbidity spotrebuje v celej EÚ približne 70% až 80% rozpočtov na zdravotnú starostlivosť, systémy zdravotnej starostlivosti sú tak vystavené silnému tlaku a členské štáty sú postavené pred jednu z najnaliehavejších a najdôležitejších fiškálnych a sociálnych výziev.

Multimorbidita prevláda medzi sociálne znevýhodnenými skupinami obyvateľstva a je pravdepodobné, že vedie k zvýšeným nerovnostiam v oblasti zdravia, a to aj v krajinách, kde je prístup k službám zdravotnej starostlivosti po celé desaťročia univerzálny, neobmedzený a bezplatný. Samotné riešenie problémov v zdravotníctve na vyriešenie rastúcej výzvy neprenosných chorôb nepostačí; vždy budú potrebné doplňujúce opatrenia zo strany iných sektorov a zainteresovaných strán (5).

Znižovanie zaťaženia neprenosnými chorobami je vo svetle pandémie SARS-CoV-2 (COVID-19) čoraz naliehavejšie. Pandémia nie je len krízou pre verejné zdravie na celom svete, má aj veľmi nepriaznivé dopady na globálne hospodárstvo, čím ohrozuje fyzický, duševný a ekonomický blahobyt obyvateľov celého sveta. Neprimerane postihuje starších ľudí, ľudí so zníženou imunitou a ľudí trpiacich neprenosnými chorobami, ktorí sú viac ohrození závažnými príznakmi ochorenia alebo smrťou (6). Rovnako ako NCH, aj COVID-19 neprimerane pôsobí na znevýhodnené skupiny obyvateľstva. Toto spája existujúce nerovnosti v oblasti zdravia a opätovne potvrdzuje potrebu zaoberať sa neprenosnými chorobami z holistického hľadiska vrátane hľadiska spravodlivosti a riešenia sociálnych determinantov zdravia.

Zatiaľ čo zvyšujúca sa úroveň ľudských a finančných nákladov na chronické choroby si získava na vnútroštátnej a európskej úrovni politickú pozornosť, nevynakladá sa dostatočné úsilie na prevenciu alebo oddialenie vzniku chronických chorôb, ani na účinné zvládnutie chronických stavov, keď už nastanú.

CHRODIS-PLUS (2017-2020)
bola iniciatíva financovaná Európskou komisiou, združujúca 42 organizácií z 21 európskych krajín.

JA CHRODIS-PLUS podporuje implementáciu politík, stratégií a intervencií identifikovaných v rámci JA CHRODIS (2014-2017). Medzi jej hlavné činnosti patrí:

- 16 politických dialógov, ktoré prispeli k informovaniu, rozvoju alebo realizácii politiky na zlepšenie opatrení na boj proti chronickým chorobám;

- 21 realizovaných pilotných projektov so zameraním na štyri hlavné oblasti:

- 1) Podpora zdravia a primárna prevencia**
- 2) Model integrovanej starostlivosti o multimorbídnych pacientov**
- 3) Podpora kvalitnej starostlivosti o ľudí s chronickými chorobami**
- 4) Zamestnanosť a chronické choroby**

Zdroje JA CHRODIS PLUS na zníženie zaťaženia neprenosnými chorobami

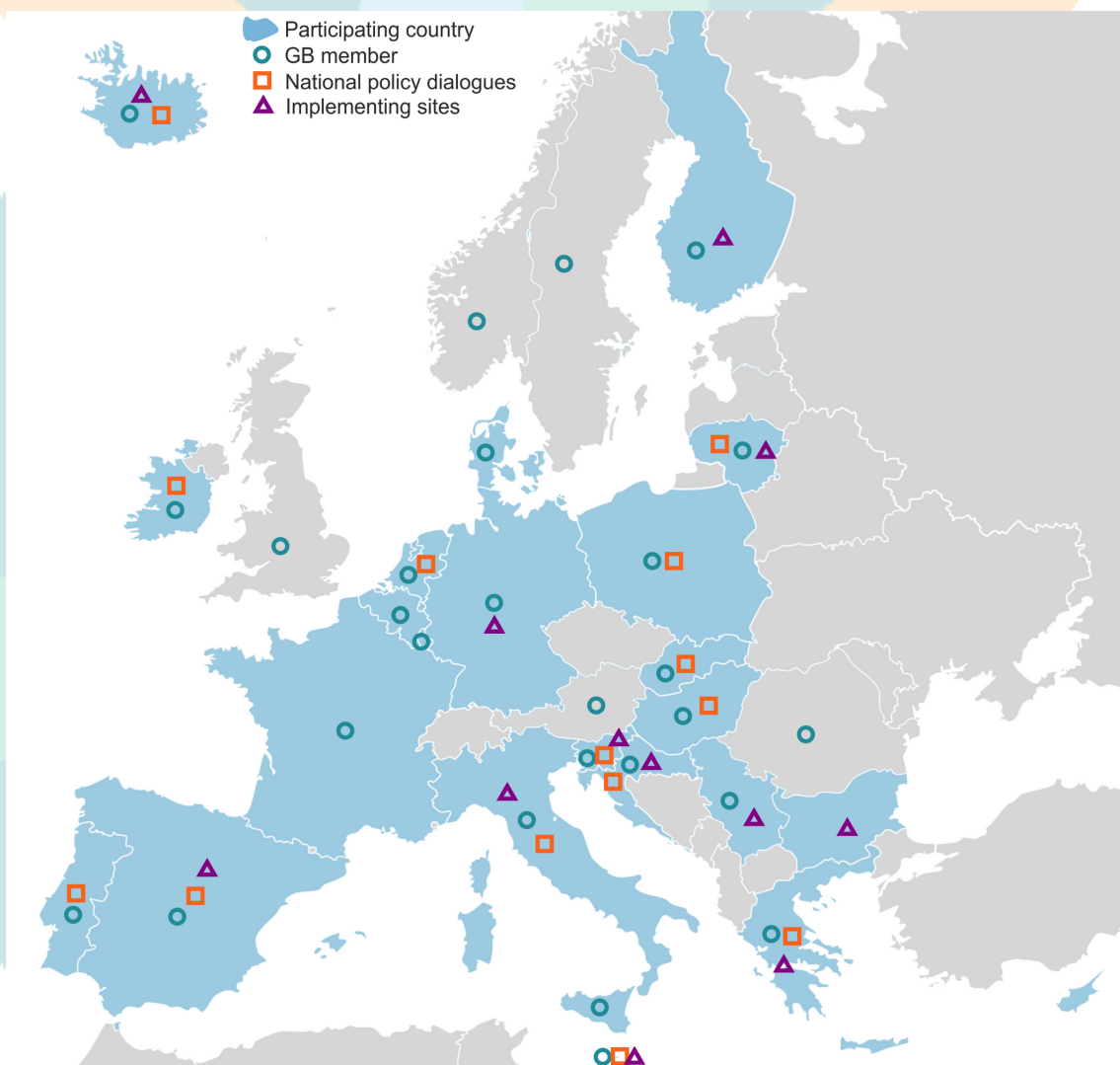
V rámci projektu JA CHRODIS PLUS sa 42 partnerských organizácií z 21 európskych krajín zapojilo do vývoja, zlepšovania a testovania nástrojov (napr. osvedčených postupov, modelov starostlivosti) na zníženie zaťaženia neprenosnými chorobami. Na základe poznatkov zo spoločnej akcie Joint Action CHRODIS (2014 - 2017) boli tieto nástroje skúmané, ako aj možnosť ich prenosu medzi rôznymi prostrediami.

K informovaniu, rozvoju alebo realizácii tvorby politiky vedúcej k zlepšeniu opatrení na boj proti chronickým chorobám prispelo 16 politických dialógov (14 na národnej úrovni a 2 na úrovni EÚ).

14 národných politických dialógov bolo organizovaných s použitím metodológie politického dialógu CHRODIS PLUS. Je to užitočný nástroj, ktorý sa dá preniesť do ďalších oblastí politického výskumu. Dialógy identifikovali politiky alebo zmeny v existujúcich politikách a právnych predpisoch, ktoré môžu riešiť hlavné rizikové faktory chronických chorôb. Bola identifikovaná a použitá rôznorodá skupina relevantných zainteresovaných strán (napr. štátni zamestnanci, technickí poradcovia, tvorcovia politik, národné ministerstvá, multilaterálne organizácie, pacientské/profesionálne združenia, mimovládne organizácie, jednotliví „šampióni“ a politickí podnikatelia). Všetky dialógy vyústili do akčných plánov.

Ďalšie informácie o metodológii politického dialógu CHRODIS PLUS a poznatkoch z politických dialógov sú k dispozícii [tu](#).

Činnosti programu CHRODIS v celej Európe

Zdroje JA CHRODIS PLUS na zníženie zaťaženia neprenosnými chorobami

21 realizovaných pilotných projektov sa zameralo na štyri hlavné oblasti a prinieslo nasledovné výstupy

1) Podpora zdravia a primárna prevencia

Ponaučenia z prenosu poznatkov a realizácie 5 osvedčených postupov na 8 miestach.

Správa a odporúčania

Sieť na podporu zdravia na pracovisku v Lombardii:

Cieľom je dosiahnuť zdravšie podmienky na pracovisku zapojením zamestnancov a posilnením spolupráce medzi nimi a hlavnými zúčastnenými stranami na pracovisku: združeniami podnikov, odborovými zväzmi a regionálnym systémom zdravotníctva.

Domovská stránka a Portál osvedčených postupov

Vlajka aktívnej školy: Cieľom je zvýšiť fyzickú aktivitu detí prostredníctvom rozvoja fyzicky aktívnej a fyzicky vzdelanej školskej komunity.

Domovská stránka a Portál osvedčených postupov

JOGG: Povzbudzuje všetkých ľudí v mestách, veľkomestách alebo v ich susedstvách, aby pripravovali zdravé jedlá a uplatňovali ľahkú a atraktívnu možnosť životného štýlu pre mladých ľudí.

Domovská stránka a Portál osvedčených postupov

Toy Box: Zameraná na podporu zdravého životného štýlu v ranom detstve s cieľom predchádzať obezite. Zahŕňa zmeny životného prostredia a skupinové intervencie.

Domovská stránka a CHRODIS Repository.

Úspešné starnutie: Na Islande bol vyvinutý šesťmesačný multimodálny program na zlepšenie úrovne fyzickej aktivity starších ľudí a ich správania týkajúceho sa zdravia. Domovská stránka a Portál osvedčených postupov

Viac intervencií nájdete v archíve osvedčených postupov CHRODIS.

2) Model integrovanej starostlivosti o multimorbídnych pacientov

Cieľom Modelu integrovanej starostlivosti o multimorbídnych pacientov (IMCM) je prekonať výzvy spojené s fragmentovanou starostlivosťou. Široko použiteľný model navrhuje 16 komponentov na zlepšenie starostlivosti o multimorbídnych pacientov. Štruktúrovaný prístup podporuje poskytovateľov starostlivosti, zlepšuje výstupy a zameriava sa na optimalizáciu využívania zdrojov.

IMCM v praxi hodnotilo 5 tímov pilotných pracovísk, ktoré sa snažili preukázať jeho použiteľnosť v rôznych miestnych kontextoch. Z pilotných realizácií profitovalo 3 500 pacientov.

Výsledky z predrealizačnej fázy

Posúdenie pilotnej realizácie IMCM

3) Podpora kvalitnej starostlivosti o ľudí s chronickými chorobami

Nástroje QCR

Odporúčania kritérií kvality (QCR) sú základným súborom kvalitatívnych kritérií, ktoré sa môžu aplikovať na rôzne oblasti zdravotnej starostlivosti (prevencia, starostlivosť, podpora zdravia, vzdelávanie a odborná príprava) a sú dostatočne všeobecné na to, aby sa mohli uplatňovať v krajinách s rôznymi politickými, administratívnymi, sociálnymi a zdravotníckymi organizáciami. Obsahujú 9 kvalitatívnych kritérií vytvorených z 39 kategórií zoradených a hodnotených s konečným cieľom zlepšiť prevenciu a kvalitu starostlivosti o ľudí s chronickými chorobami.

Nástroje QCR

Príručka na realizáciu nástroja QCR na zlepšenie kvality starostlivosti o ľudí s chronickými chorobami popisuje celkový proces realizácie (vrátane potenciálu jeho uplatnenia v iných kontextoch), naznačuje dôsledky jeho použitia a navrhuje ďalšie kroky pre podporu kvalitnej starostlivosti o ľudí s chronickými chorobami.

4) Zamestnanosť a chronické choroby

Toolbox (súbor nástrojov) CHRODIS PLUS pre zamestnanosť a chronické stavy

Toolbox obsahuje dva nástroje: 1) školiaci nástroj pre manažérov zameraný na inkluzívnosť a uskutočniteľnosť pre ľudí s chronickým ochorením a 2) súbor nástrojov pre pracoviská – na podporu pohody, zdravia a pracovnej účasti zamestnancov.

Zameriava sa konkrétne na manažérov, oddelenia ľudských zdrojov a pracovníkov BOZP a poskytuje im kontrolné zoznamy na uľahčenie zisťovania potreby intervencií, nástroje na meranie uskutočniteľnosti pri zamestnancoch s chronickými ochoreniami a pomáha generovať praktické kroky na vytvorenie pracoviska podporujúceho zdravie z hľadiska prostredia a organizačnej kultúry a postojov.

Toolbox

Asi 20 partnerov z celej Európy v pracovných oblastiach 1, 2 a 3 úspešne využilo stratégiu prenosu a realizácie osvedčených postupov CHRODIS PLUS. Kompletné informácie o stratégii.

Vízia výmeny osvedčených postupov v oblasti neprenosných chorôb medzi členskými štátmi EÚ

Príčiny neprenosných chorôb sú zložité, obvykle ide o kombináciu genetických, fyziologických, socioekonomických, environmentálnych a behaviorálnych faktorov. Mnoho faktorov leží mimo zdravotného systému a priamo súvisí s podmienkami, v ktorých sa narodíme, žijeme, pracujeme a starneme. Prevencia, manažment a kontrola neprenosných chorôb si vyžaduje komplexnú víziu (7) pre realizáciu účinných stratégií.

Pri kreovaní spoločného vyhlásenia zapojil JA CHRODIS-PLUS do procesu jeho prípravy riadiacu skupinu Európskej komisie pre podporu zdravia, prevenciu chorôb a riadenie neprenosných chorôb (SGPP) a správnu radu CHRODIS-PLUS (8), s cieľom stanoviť víziu a zásady výmeny osvedčených postupov v oblasti neprenosných chorôb medzi členskými štátmi EÚ. Spoločne tiež určili prioritné oblasti činnosti, ktoré zahŕňali podporu zdravia, prevenciu chorôb a prístup „Zdravie vo všetkých politikách“.

Za účelom dosiahnutia stanovených priorít je tiež možné využiť zastrešujúce európske iniciatívy. Patria medzi ne kľúčové zdravotné, sociálne a environmentálne politické priority EÚ, ako napríklad Európska zelená dohoda a s ňou spojená navrhovaná stratégia „z farmy na stôl“ - ako aj navrhovaný plán boja proti rakovine v Európe. Tieto stratégie ponúkajú dôležitú príležitosť na návrh a realizáciu komplexnej reakcie na výzvy spojené s neudržateľnou výrobou potravín, klimatickými zmenami a spotrebnými návykmi (9, 10). Európska zelená dohoda je ústredným bodom záväzku EÚ plniť program OSN „Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj“.

V súlade so záväzkami členských štátov EÚ prijatými v Európskom pilieri sociálnych práv (EPSR) sú aj podpora udržateľnej spotreby potravín a uľahčenie prechodu na zdravú a udržateľnú stravu, ako aj prechod na „ekologické hospodárstvo“ (11). Ďalším relevantným nástrojom na tvorbu politiky je Európsky semester, hlavný mechanizmus pre koordináciu hospodárskej a sociálnej politiky v EÚ (12). Európsky semester ponúka Európskej komisii a členským štátom príležitosť dohodnúť sa na reformách, ktoré sa majú prijať v budúcom roku s cieľom zvládnuť najväčšie výzvy, ktorým jednotlivé krajiny čelia. Legislatívne precedensy na národnej úrovni alebo na úrovni EÚ boli zdôraznené aj v mnohých politických dialógoch CHRODIS PLUS, napríklad v tých, ktoré sa týkajú komerčných determinantov zdravia, ako je smernica EÚ o tabakových výrobkoch alebo marketing potravín pre deti a dospievajúcich (13).

Viac výmen postupov a spoločné úsilie tvorcov politik na národnej úrovni a na úrovni EÚ v oblasti komerčných determinantov zdravia by mohlo priamo zasiahnuť do boja s obezitou, závislosťami a ich súvisiacim dopadom na záťaž neprenosných chorôb. Medzi predchádzajúce a nadchádzajúce spoločné akcie v oblasti výživy patria napríklad Spoločná akcia pre výživu a fyzickú aktivitu (JANPA) a Spoločná akcia pre realizáciu overených najlepších postupov vo výžive (JA BestReMap) (14, 15). Podobne by sa členské štáty a zástupcovia EÚ mohli spojiť v rámci medzinárodných iniciatív (napr. cieľov v oblasti udržateľného rozvoja) s cieľom ďalej vytýčiť činnosti na európskej, národnej a miestnej úrovni zamerané na riešenie dôležitých otázok v oblasti zdravia, klimatických zmien a udržateľnosti.

Záver a odporúčania spoločnej akcie EÚ CHRODIS PLUS na integráciu osvedčených postupov NCH do národných politik

Mnoho zúčastnených členských štátov a/alebo regionálnych orgánov uviedlo, že bude pokračovať v realizácii alebo bude iniciovať rozšírenie osvedčených postupov, ktoré boli zahájené počas programu JA CHRODIS PLUS. V nasledujúcom texte sú popísané závery, ku ktorým spoločná akcia dospela, príklady opatrení podniknutých počas spoločnej akcie a odporúčania na uľahčenie úspešnej integrácie osvedčených postupov do vnútroštátnych politik na zníženie záťaže spôsobenej neprenosnými chorobami.

Záver 1: Prijatá opatrenia na odbúranie bariér a napätia medzi sektormi a úrovňami riadenia a pracovať na systémových riešeniach

CHRODIS PLUS: Úlohu medziodvetvovej spolupráce v rámci osvedčených postupov pri podpore zdravia skúmali partneri CHRODIS PLUS v spolupráci s vlastníkmi dvadsiatich osvedčených postupov po celej Európe. Väčšina identifikovaných postupov spolupracovala s viac ako šiestimi sektormi mimo sektoru zdravotnej starostlivosti. Boli syntetizované skúsenosti s cieľom určiť prierezové bariéry a faktory, ktoré viedli k formulácii odporúčaní pre medziodvetvovú spoluprácu (zhrnuté nižšie).

Odporúčania: Investujte do spojenia efektívneho zloženia rôznych partnerov s rozmanitým zázemím a zručnosťami a zabezpečte dostatok zdrojov na udržanie spolupráce.

V súlade so spoločnými cieľmi vytýčte spoločnú víziu problému, ktorý sa má vyriešiť a použite plánovaný/systematický prístup k práci vhodný pre všetkých partnerov.

Pomocou efektívneho vodcovstva budujte mosty medzi sektormi a disciplínami.

Závery a odporúčania spoločnej akcie EÚ CHRODIS PLUS na integráciu osvedčených postupov NCH do národných politík

Záver 2: Prepojiť národné/regionálne stratégie a plány NCH s existujúcimi cieľmi v oblasti zdravia a trvalo udržateľného rozvoja

CHRODIS PLUS: Mnoho aktivít CHRODIS PLUS súviselo s národnými, regionálnymi a globálnymi stratégiami pre neprenosné choroby. Jedným z príkladov je holandský osvedčený postup 'JOGG' (Mládež so zdravou hmotnosťou). Niekoľko prvkov tohto postupu bolo prenesených na Island a realizovaných s cieľom posilniť národný program Spoločenstva na podporu zdravia.

Odporúčanie: Uľahčiť zladenie s existujúcimi národnými politikami prispôbením postupov miestnym potrebám a charakteristikám a poskytnutím jasného rámca a nástrojov na podporu prenosu, prevzatia a hodnotenia výsledkov integrácie osvedčených postupov.

Záver 3: Zvýšiť využívanie nástrojov na prenos poznatkov v členských štátoch EÚ

CHRODIS PLUS: V rámci rôznych pracovných oblastí partneri CHRODIS PLUS vyvinuli, použili a overili nástroje, napríklad Metodológiu politického dialógu CHRODIS PLUS a Implementačnú stratégiu CHRODIS PLUS na podporu prenosu vedomostí alebo vytvárania nových poznatkov v rámci členských štátov EÚ a medzi nimi.

Odporúčanie: Uplatňovať overené nástroje a rámce (napríklad Stratégiu prenosu a implementácie CHRODIS PLUS) na podporu prenosu vedomostí v rámci členských štátov EÚ a medzi nimi. Pri prenose postupov starostlivo zväžte a venujte pozornosť rozdielom v miestnych kontextoch (napr. kultúrne aspekty, sociálne a organizačné štruktúry), ktoré môžu mať vplyv na realizáciu osvedčených postupov.

Záver 4: Zaisťiť primerané hospodárske, technické a ľudské zdroje na prenos, realizáciu a udržateľnosť osvedčených postupov, pričom treba vychádzať zo „súčasného fungovania“ a oceniť hodnotné skúsenosti a potenciál existujúcich zamestnancov.

CHRODIS PLUS: V dialógu o politike na úrovni EÚ o financovaní podpory zdravia a prevencii chronických chorôb sa dospelo k záveru, že potenciálni príjemcovia finančných prostriedkov EÚ musia mať vedomosti a možnosť dozvedieť sa o dostupných príležitostiach financovania, právo uchádzať sa o financovanie, následne tieto prostriedky čerpať a úspešne riadiť súvisiace projekty. Budovanie týchto možností a povedomia medzi príjemcami na všetkých úrovniach verejnej správy by malo byť jednou z hlavných priorít budúcich aktivít v tejto oblasti.

Odporúčania: Využívať fondy EÚ a hospodárske stimuly na presadzovanie realizácie spoločných cieľov a na podporu dlhodobej integrácie a udržateľnosti osvedčených postupov.

Podporovať všetky organizácie (najmä malé organizácie) pri porozumení a monitorovaní možností financovania a/alebo združovania investičných projektov.

Posilniť úlohu a kapacitu sprostredkovateľských subjektov (napr. medzi národnými a regionálnymi úrovňami) s cieľom zlepšiť tok informácií a príležitostí medzi jednotlivými úrovňami riadenia.

Záver 5: Podporovať a uľahčovať rozhodovanie k tvorbe politík v oblasti neprenosných chorôb na základe evidence-based poznatkov.

CHRODIS PLUS: Model integrovanej starostlivosti o multimorbídnych pacientov (IMCM) v praxi hodnotilo 5 tímov pilotných pracovísk, aby preukázali jeho použiteľnosť v rôznych kontextoch. Na základe miestnych skúseností a vedomostí zúčastnení partneri prispôbili IMCM konkrétnym charakteristikám ich miestneho nastavenia zdravotnej starostlivosti a vyvinuli verzie jednotlivých modelov pre miestnu realizáciu. 3 z 5 pilotných lokalít potvrdili ďalšie rozšírenie pilotného projektu v celej krajine.

Odporúčania: Vybudovať politickú podporu a zahrnúť nové postupy do existujúcich politických stratégií; zabezpečiť, aby sa výsledky ich realizácie efektívne oznamovali tvorcom politík a ďalším kľúčovým zainteresovaným stranám s cieľom podporiť tvorbu stratégií na základe overených poznatkov.

Uznať význam podpory zdravia za účelom prevencie neprenosných chorôb a lepšieho využívania osvedčených postupov pri podpore zdravia a prevencii chorôb. Využívať nástroje, napríklad portály najlepších postupov, na podporu integrácie stratégií na základe overených poznatkov (a na získanie poučení z ich prenosnosti, rozšíriteľnosti a hodnotenia v priebehu času) (16, 17).

Úplný zoznam referencií je prístupný [tu](#).